

Zygmunt Perz

"Was ist Autorität? : Einführung in die Logik der Autorität", J. M. Bocheński, Freiburg i. Br. 1874 : [recenzja]

Collectanea Theologica 45/3, 227-228

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

kiego, z którymi trzeba się liczyć, jeśli godność i wolność człowieka ma zostać uszanowana. W ostatnim rozdziale tomu F. Böckle szkicuje odpowiedź na pytanie *Powrót czy koniec prawa naturalnego*. Autor jest optymistą. Prawo naturalne posiada dla niego wartość nieprzemijającą. Widzi on również doniosłą rolę urzędu nauczycielskiego w ujawnianiu wymogów prawa naturalnego, która winna posługiwać się przekonującą argumentacją. Niemniej jednak występuje przeciwko bezwarunkowości norm prawa naturalnego i jego zdaniem pluralizm ujęć oraz ograniczenie wartości normatywnej nie oznacza bynajmniej hołdowania zgubnej dowolności w zakresie wartości normatywnej moralności.

W omawianej publikacji z założenia dominuje analiza krytyczna w stosunku do tradycyjnego ujęcia i praktyki prawa naturalnego w nauce i życiu Kościoła katolickiego. Jest i próba ukazania możliwości na przyszłość w przeświadczeniu, że prawo naturalne stanowi trwałą wartość jako wykładnik normatywny tego, co ludzkie. Stwierdzić jednak należy, że ta próba nowej orientacji w koncepcji prawa naturalnego akcentuje w nim funkcję normującego wskaźnika, rezygnuje zaś z roli absolutnego wyznacznika w odniesieniu do postępowania ludzkiego. W świetle lektury omawianej publikacji „nowa orientacja” pozostaje nadal nurtującym pytaniem, które wymaga gruntownego uzasadnienia, jeśli ma się stać zadowalającą odpowiedzią i przekonującą propozycją. Trudno jednak czynić z tego powodu zarzut pod adresem wydawców, ponieważ ich zamierzenie nie było aż tak ambitne.

ks. Zygmunt Perz SJ, Warszawa

Anton KNER, *Gewissensbildung heute*, Würzburg 1974, Echter-Verlag, s. 30.

Autor stawia czytelnikowi określone cele: zainteresowanie swoim wnętrzem, bo bez tego życie ulega spłyceciu; konieczność duchowego rozwoju, by dorosły nie chodził duchowo w stroju pierwszej Komunii św.; zmierzanie do osobowego samookreślenia w poczuciu odpowiedzialności; uwrażliwienie na wymiar społeczny moralności; konkretnie „postępowania w prawdzie”. W ten sposób bowiem dokonuje się kształtowanie dojrzałego sumienia, a więc tyle samo co człowieczeństwa.

Broszura chce być praktycznym przewodnikiem na tej drodze. Dlatego też autor zmierza do tego, aby pobudzić czytelnika do stawiania sobie następujących pytań: Kim i jakim jestem? Czy pracuję nad sobą? Na czym właściwie polega życie religijne? Jak przedstawia się moje uwrażliwienie społeczne? A moje słabe strony? Tak więc, nie mówiąc o przygotowaniu do spowiedzi, omawiana broszura jest właściwie swoistego rodzaju rachunkiem sumienia. Zawiera również rozdziałik z pytaniami pod adresem małżonków. Autor zwraca uwagę, że w szukaniu odpowiedzi na zagadnienia moralne może być pomocny drugi człowiek, a na niejedno pytanie można odpowiedzieć w zasadzie jedynie w „cztery oczy”. Kształtowanie zaś sumienia bez konfrontacji z Ewangelią to zatrzymywanie się w połowie drogi, dlatego autor stawia przed czytelnikami pytania, zawarte w Nowym Testamencie.

ks. Zygmunt Perz SJ, Warszawa

J. M. BOCHENSKI, *Was ist Autorität? Einführung in die Logik der Autorität*, Freiburg i.Br. 1974, Verlag Herder, s. 130.

Mimo powszechnie panującej niechęci wobec autorytetów czasy współczesne można scharakteryzować, zdaniem autora, jako okres panowania nieświadomych przez człowieka autorytetów. Słowo „autorytet” jest bowiem

wieloznaczne i dlatego zwodnicze. Autor podejmuje się pracy porządkowania pojęć związanych z zagadnieniem autorytetu. Zwraca uwagę, że jest to zagadnienie przede wszystkim o wymiarze psychologicznym i socjologicznym, niemniej jednak samo pojęcie autorytetu wymaga starannej analizy logicznej. Jest to swoistego rodzaju porządkowanie terenu dla nauk społecznych. Z założenia autor ogranicza się do rozważań na tym poziomie. W ten sposób analizuje strukturę pojęcia autorytetu i jego przymioty. Odróżnia wyraźnie autorytet „wiedzy” od autorytetu „przełożonego”. Zastanawia się nad sprawą delegowania autorytetu. Analizuje pojęcie pokrewne takie, jak racjonalizm, wolność, tolerancja i anarchia. W zakończeniu szkicuje problem roli autorytetu w odniesieniu do wiary.

Publikacja przeznaczona jest dla szerokiego kręgu odbiorców. Dlatego też autor zrezygnował z posługiwania się w swoich wywodach i analizach wzorami logiki matematycznej. Niemniej jednak cechą charakterystyczną rozważań jest precyzja i przejrzystość. Wnikliwe analizy ilustruje autor przy pomocy prostych i zrozumiałych przykładów zaczerpniętych z życia. Wyniki logicznych analiz ujmuje w zwięzłe twierdzenia, które znacznie ułatwiają podążanie za nim po zawilum terenie problematyki autorytetu. Interesujące i przystępne opracowanie trudnego tematu o doniosłym znaczeniu dla praktyki życia — oto zalety omawianej publikacji J. M. Bocheńskiego, polskiego dominikanina i profesora na uniwersytecie we Fryburgu Szwajcarskim.

ks. Zygmunt Perz SJ, Warszawa

Wilhelm KORFF, *Norm und Sittlichkeit. Untersuchungen zur Logik der normativen Vernunft*, Mainz 1973, Matthias—Grünewald—Verlag, s. 215.

Przez długie wieki było rzeczą oczywistą, że postępowanie ludzkie należy układać zgodnie z trwałymi zasadami moralnymi. Ludzie żywili zgodne przekonanie, że kryterium i miara wartości oraz zobowiązania moralnego, czyli norma moralna jest dana, gotowa i powszechnie oraz niezmiennie obowiązująca. Jako taka zaś jest czynnikiem stabilnym w życiu człowieka, na którym może i powinien on oprzeć swoje postępowanie. Tymczasem proces kwestionowania elementów stabilnych, spowodowany zwróceniem uwagi na praktyczne znaczenie elementów zmiennych, a więc uwarunkowań historycznych, psychologicznych i socjologicznych postępowania ludzkiego, ujawnia się ostatnio w dręczącym pytaniu o normy moralne jako zobowiązujące wyznaczniki moralności; czy są one przez człowieka zastane, czy też musi on je sam kształtować w poczuciu odpowiedzialności za siebie i innych zgodnie z rzeczywistością, jako tworzywem. We współczesnej myśli etycznej istnieje szeroko rozpowszechniona tendencja do interpretacji normy moralnej w myśl drugiego członu postawionej alternatywy. W tym założeniu wyłania się obawa subiektywizmu i relatywizmu norm, jeśli ich zobowiązująca wartość będzie pozostawiona ostatecznie kształtującej je roli umysłu ludzkiego.

Te doniosłe zagadnienie stało się przedmiotem badawczego zainteresowania i z kolei rozprawy habilitacyjnej Wilhelma Korffa, od 1972 roku profesora etyki teologicznej na uniwersytecie w Tybindze. Zmierzają on w niej do wykazania obiektywnej wartości mocy normatywnej umysłu ludzkiego. W tym celu zastanawia się nad normatywną wartością rozumu w świetle współczesnych zasad hermeneutyki oraz nad zgodną jednością funkcji poznawczej i normatywnej rozumu. Stanowi to dla niego nieodzowną przesłankę możliwości budowania etyki jako dyscypliny naukowej. Pozytywną zaś realizację takiego uzasadnionego systemu normatywności w zakresie moralności dostrzega w systemie etycznym św. Tomasa z Akwinu.